

KAMIL MAŁYSZKO

AKADEMIA WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI W WARSZAWIE

malyszko.kamil@gmail.com

„Walczymy o godność polskiego studenta!” Łódzki strajk studentów w 1981 roku w literaturze i wspomnieniach prof. Krzysztofa Wojcieszka

Głównym celem artykułu jest przedstawienie zagadnień związanych ze strajkiem studentów łódzkich uczelni, który miał miejsce w styczniu oraz lutym 1981 r. W pierwszej części pracy omówiona została geneza, przebieg oraz skutki łódzkiego strajku studentów. W dalszej części artykułu przedstawione zostały osobiste wspomnienia oraz refleksje Krzysztofa Wojcieszka, który podczas strajku w 1981 r. był jednym z liderów Niezależnego Zrzeszenia Studentów na Uniwersytecie Łódzkim. Uzupełnieniem niniejszej pracy są ujęte w aneksie archiwalne fotografie wykonane w trakcie trwania strajku.

Słowa kluczowe

strajki studenckie, reforma uniwersytetów, Łódź, historia PRL

Geneza, przebieg oraz skutki łódzkiego strajku studentów ze stycznia i lutego 1981 r.

W drugiej połowie 1980 r. Polacy, połączeni wspólnym poczuciem wprowadzenia koniecznych zmian w funkcjonowaniu swojej ojczyzny, postanowili przeciwstawić się komunistycznemu reżimowi¹. Bezpośrednim skutkiem takiego nastawienia była fala strajków, która przetoczyła się przez Polską Rzeczpospolitą Ludową (dalej jako: PRL) latem 1980 r. Komunistyczne władze zaskoczone ogromną skalą protestów zostały zmuszone do zawarcia Porozumień Sierpniowych², których

¹ S. Pilarski, *Wznosząca fala Solidarności*, [w:] 40. Rocznica strajku studenckiego w Łodzi i rejestracji NZS, pod red. S. Sowa, Łódź 2021, s. 1.

² Porozumienia Sierpniowe – cztery porozumienia zawarte przez rząd PRL z komitetami strajkowymi powstałymi w 1980 r. W podpisanych porozumieniach oprócz postulatów ekonomicznych, znalazły się także postulaty polityczne, z których najważniejszym było utworzenie NSZZ „Solidarność”. Opracowano na podstawie: G. Radłowski, „Ruch porozumienia narodowego” na Białostocczyźnie w latach osiemdziesiątych XX wieku. *Zarys problematyki*, „Studia Podlaskie”, 2008, t. 17, s. 163.

owocem była m. in. zgoda na utworzenie Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych (dalej jako: NSZZ) „Solidarność”³. Powstanie „Solidarności” wpłynęło na radykalizację poglądów wśród studentów łódzkich uczelni⁴, w środowisku których zaczęła dojrzywać idea zorganizowania strajku⁵. Wynikiem takiej postawy był przede wszystkim fakt, iż przed studentami otworzyła się możliwość nieskrępowanej wymiany zdań i wygłaszania własnych poglądów. Codziennie stały się wszelakiego rodzaju spotkania, wykłady czy seminaria na których pojawiały się liczne postulaty i żądania pod adresem poszczególnych władz⁶. Ponadto wśród studentów rozpoczęły się także ożywione dyskusje, które dotyczyły konieczności utworzenia niezależnych struktur broniących interesów studiującej młodzieży⁷.

Jesień 1980 r. na uczelniach w kraju była okresem dużej aktywności organizacyjnej studentów⁸. Warto zaznaczyć, iż w miarę upływu czasu rosły ich aspiracje oraz żądania⁹. We wrześniu na większości polskich uczelni¹⁰ zaczęły powstawać załazki niezależnych organizacji studenckich¹¹. Punktem kulminacyjnym tego procesu był 10 września 1980 r., kiedy to w Warszawie powstał Komitet Założycielski Niezależnego Zrzeszenia Studentów (dalej jako: NZS), który 20 września złożył w sądzie wniosek o rejestrację. Po tym jak 13 listopada 1980 r. Sąd Wojewódzki w Warszawie odrzucił tenże wniosek, na uczelniach w całym kraju rozpoczęły się akcje protestacyjne¹². Ich kulminację stanowił strajk studentów w Łodzi. Za punkt wyjścia w rozpoczęciu walki łódzkich studentów o zmiany w funkcjonowaniu ich uczelni należy uznać inicjatywę na rzecz utworzenia w Łodzi niezależnej organizacji studenckiej¹³. Powstała ona 28 września 1980 r., za sprawą Międzyuczelnianego Komitetu Założycielskiego Niezależnego Związku Studentów Łodzi (dalej jako: MKZ NZSŁ). Nowopowstała organizacja została powołana przez grupę dziewięciu studentów reprezentujących: Uniwersytet Łódzki (dalej jako: UŁ), Politechnikę Łódzką (dalej jako: PŁ), Państwową Wyższą Szkołę Sztuk Plastycznych (dalej jako: PWSSP) oraz Państwową Wyższą Szkołę Filmowo Telewizyjną i Teatralną (dalej jako: PWSFTiT). W oświadczeniu o zawiązaniu się MKZ NZSŁ poinformowano,

³ S. Pilarski, *Zanim zaczął się strajk*, [w:] 40. Rocznica strajku studenckiego w Łodzi i rejestracji NZS, pod red. S. Sowa, Łódź 2021, s. 3.

⁴ P. Spodenkiewicz, M. Kowal, *Ostatnia dekada. Lata 1980–1990 w Łodzi i regionie okiem fotoreportera „Głosu Robotniczego”*, Łódź 2012, s. 50.

⁵ B. Czuma, *Łódzka „Solidarność” 1980–1981. Zapis zdarzeń*, Łódź 2010, s. 136.

⁶ R. Kowalczyk, *Łódzki strajk studencki w 1981 roku – geneza i historia*, [w:] *Opozycja i opór społeczny w Łodzi 1956–1981*, pod red. K. Lesiakowski, Warszawa 2003, s. 110.

⁷ S. Pilarski, *Zanim zaczął się...*, s. 3.

⁸ A. Łepkowski, *Studenci 1980 (Ruch studencki w Polsce między wrześniem a grudniem)*, „Warszawskie Zeszyty Historyczne”, 1989, nr 3, s. 29.

⁹ R. Kowalczyk, *Łódzki strajk...*, s. 111.

¹⁰ Zob. W. Gieszczyński, *Protesty studenckie w Olsztynie w 1981 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, 2003, nr 2, s. 213–226.

¹¹ R. Peterman, „Ja już jestem magistrzem, a wy jeszcze nie”. Walka o Niezależne Zrzeszenie Studentów, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, 2021, nr 1–2, s. 143.

¹² D. Wolniakowski, *40-lecie Strajku Studenckiego w Łodzi 1981 roku*, „Obserwator Łódzki”, 2021, nr 1–2, s. 6.

¹³ K. Lesiakowski, *Studenci w dobie „Solidarności” (1980–1981). Wizja reformy uniwersytetów w Polsce w świetle materiałów łódzkiego strajku studenckiego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, sectio F: Historia, 2021, nr 76, s. 374.

iz powstał on w celu utworzenia autonomicznego i samorządnego związku, który będzie reprezentował interesy studentów¹⁴.

W październiku i listopadzie 1980 r. na łódzkich uczelniach rozpoczęto zbieranie postulatów dotyczących tzw. odnowy uczelni¹⁵. Uczelniany Komitet Założycielski (dalej jako: UKZ) NZS PŁ postulował m.in. natychmiastowe zniesienie ograniczeń paszportowych dla studentów¹⁶. W odpowiedzi na mnożące się w środowisku łódzkich studentów głosy, wskazujące na konieczność opracowania jednolitej listy postulatów, 21 października 1980 r. na UŁ odbyło się zebranie UKZ NZS UŁ, w trakcie którego została powołana specjalna komisja, której zadaniem było opracowanie studenckich postulatów. W jej składzie znaleźli się: Krzysztof Wojcieszek, Paweł Spodenkiewicz, Marek Malisiewicz oraz Paweł Gniazdowski. Jednakże w związku z brakiem odzewu uczelnianych ciał kolegialnych oraz spadkiem zainteresowania akcją postulatową wśród samych studentów, prace komisji stopniowo zamarły¹⁷. Taki stan rzeczy spowodowany był przede wszystkim faktem, iż po krótkim okresie euforii związanej z powstaniem NZS, działania związku zaczęły tracić rozmach¹⁸.

Przełom w działalności studentów nastąpił na początku roku akademickiego w 1980 r., kiedy to dużą aktywnością wykazali się przede wszystkim słuchacze Wydziału Prawa i Administracji (dalej jako: WPiA) UŁ¹⁹. Godny uwagi jest fakt, iż na tym wydziale swoją siedzibę miał UKZ NZS UŁ, który następnie w związku z przeprowadzonymi 6 grudnia 1980 r. wyborami przekształcił się w Zarząd Uczelniany (dalej jako: ZU) NZS UŁ. Delegacja NZS WPiA UŁ 10 grudnia 1980 r. przedstawiła prodziekanowi doc. Stefanowi Lelentalowi zestaw żądań dotyczących m. in.: zniesienia egzaminu z podstaw nauk politycznych, obowiązku lektoratu z języka rosyjskiego oraz praktyk robotniczych. Zaś po uzyskaniu poparcia ZU NZS UŁ 18 grudnia 1980 r. postulaty zaprezentowano także prorektorowi doc. Tadeuszowi Krzemińskiemu²⁰. Nie spotkały się one jednak z pozytywnym odzewem ze strony władz rektorskich UŁ, zaś wśród zawiedzionych studentów coraz częściej zaczęły pojawiać się głosy sugerujące rozpoczęcie akcji protestacyjnej.

W związku z brakiem reakcji władz uczelnianych 6 stycznia 1981 r. powołano Studencki Komitet Jedności (dalej jako: SKJ) i rozpoczęto akcję „Solidarne Czekanie”²¹. Polegała ona na tym, iż studenci po zakończonych zajęciach zostawali na noc w budynkach uczelni. Uczestniczący w „Solidarnym Czekaniu” słuchacze w trakcie okupowania budynków UŁ prowadzili także akcję popularyzującą

¹⁴ K. Banaś, M. Gawryszczak, K. Lesiakowski, *Strajk studencki w Łodzi styczeń – luty 1981 r. Okruchy pamięci, zapisy źródłowe, ikonografia*, Łódź-Warszawa 2016, s. 145.

¹⁵ K. Lesiakowski, *Studenci w dobie...*, s. 374.

¹⁶ R. Kowalczyk, *Studenci '81*, Warszawa 2000, s. 79.

¹⁷ P. Waingertner, *Postulaty studenckie i próba ich charakterystyki na tle żądań innych grup społecznych i zawodowych*, [w:] *Łódzki strajk studencki. Styczeń – luty 1981. Spojrzenie po latach*, pod red. K. Lesiakowski, Łódź-Warszawa 2014, s. 134.

¹⁸ R. Kowalczyk, *Studenci...*, s. 80.

¹⁹ *Ibidem*, s. 86.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ R. Peterman, „Ja już jestem magistrzem...”, s. 144.

zasadność i cel ich działań²². Warto podkreślić, iż SKJ współtworzyli obok przedstawicieli NZS, reprezentanci Socjalistycznego Związku Studentów Polskich (dalej jako: SZSP) oraz studenci niezrzeszeni²³. Akcja, oprócz WPiA objęła, także gmachy wydziałów: Filologicznego, Matematyczno-Fizyczno-Chemicznego, Ekonomiczno-Socjologicznego oraz Filozoficzno-Historycznego. Centrum protestu stanowił Wydział Filologii Polskiej i Angielskiej, gdzie 10 stycznia 1981 r. odbyły się rozmowy między rektorem UŁ prof. Romualdem Skowrońskim, a protestującymi studentami. Następnego dnia prof. Skowroński w podpisanym ze studentami porozumieniu przystał na postulaty, które leżały w zakresie jego kompetencji²⁴. Z pozostałymi postulatami studenci postanowili zwrócić się do władz ministerialnych. W związku z tym 15 stycznia 1981 r. delegacja łódzkich studentów przedstawiła swoje żądania Ministrowi Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof. Januszowi Górskiemu²⁵. Studenci zawarli w nich m.in.: rejestrację NZS, zwiększenie autonomii uczelni, a także usunięcie z programu studiów przedmiotów indoktrynujących. Ponadto wśród postulatów znalazły się również żądania ukarania winnych masakry robotników na Wybrzeżu w 1970 r., uwolnienia więźniów politycznych czy zniesienia cenzury²⁶. Dnia 21 stycznia 1981 r. w budynku Wydziału Filologii Polskiej i Angielskiej UŁ odbyły się rozmowy z delegacją ministerialną, które finalnie nie przyniosły pożądaných przez studentów efektów²⁷. Rozmowy SKJ z Komisją Rządową Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki kierowaną przez wiceministra Stanisław Czajkę trwały 8 godzin i utkwily na trzecim punkcie listy postulatów, który odnosił się do przedmiotów politycznych wykładowanych na uczelni²⁸. Rezultatem takiego obrotu wydarzeń było przede wszystkim konsekwentne odrzucanie przez wiceministra Czajkę studenckich postulatów likwidacji egzaminu z podstaw nauk politycznych oraz obowiązku nauki języka rosyjskiego²⁹. Finalnie w związku z brakiem porozumienia, wieczorem 21 stycznia 1981 r. studenci UŁ rozpoczęli strajk okupacyjny³⁰. Został on ogłoszony w nietypowy sposób, a mianowicie z pokoju, w którym trwały negocjacje SKJ z wiceministrem Czajką około godziny 21:00 wychylił się Paweł Gniazdowski i przekazał

²² S. Dzięcielska-Machnikowska, G. Matuszak, *Czternaście łódzkich miesięcy. Studia socjologiczne sierpień 1980 – wrzesień 1981*, Łódź 1984, s. 83.

²³ S. Pilarski, *Zanim zaczął się...*, s. 3.

²⁴ R. Kowalczyk, *Łódzki strajk...*, s. 111–112.

²⁵ Janusz Górski (1929–1986), polski prawnik, ekonomista, nauczyciel akademicki oraz polityk. Od 1963 r. członek Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (dalej jako: PZPR), a w latach 1980–1981 zastępca członka Komitetu Centralnego (dalej jako: KC) PZPR. W okresie od 1972 do 1975 r. rektor UŁ. W 1974 r. nadano mu tytuł profesora zwyczajnego nauk ekonomicznych. W latach 1975–1978 podsekretarz stanu, a następnie od 1978 do 1981 r. Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Ponadto w latach 1977–1986 prezes Zarządu Głównego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Opracowano na podstawie: T. Mołdawski, *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991*, Warszawa 1991, s. 355–356.

²⁶ R. Peterman, *„Ja już jestem magistrem...”*, s. 144.

²⁷ K. Kołodziej, M. Kronenberg, *70 lat Uniwersytetu Łódzkiego w przestrzeni miejskiej Łodzi (1945–2015)*, Łódź 2015, s. 63.

²⁸ R. Peterman, *„Ja już jestem magistrem...”*, s. 144.

²⁹ S. Pilarski, *Zanim zaczął się...*, s. 3.

³⁰ K. Kolasa., J. Wąsowicz, *Posługa duszpasterska salezjanów podczas strajków studenckich w Łodzi 21.01–18.02.1981 r. Wybór tekstów źródłowych*, „Seminare. Poszukiwania naukowe”, 2009, t. 26, s. 393.

krótki komunikat o treści: „Śpiwory”³¹. Tego samego wieczoru strajk rozpoczął się na: Wydziale Historii, Wydziale Matematyki, Wydziale Prawa i Administracji, Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi oraz Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym. Ponadto w kolejnych dniach do strajkujących na UŁ przyłączyli się, również studenci PŁ, PWSFTiT, Akademii Medycznej (dalej jako: AM) oraz Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej (dalej jako: PWSM)³².

Dnia 23 stycznia 1981 r. o godzinie 20:45 na posiedzenia SKJ UŁ, w trakcie trwania strajku okupacyjnego podjęto decyzję o utworzeniu Międzyuczelnianej Komisji Porozumiewawczej (dalej jako: MKP) przed, którą postawiono zadanie opracowania postulatów studenckich, dotyczących gruntownej reformy szkolnictwa wyższego³³. W skład MKP weszli przedstawiciele wyłącznie łódzkich uczelni, a mianowicie: Maciej Maciejewski, Marek Perliński, Wiesław Potoczny, Marcin Sobieszkański oraz Wojciech Walczak z UŁ; Andrzej Bolanowski i Piotr Kociołek z PŁ; Stanisław Nowak i Krzysztof Szafik z AM; Jan Przybylski i Radosław Żurawski z PWSM. MKP przy wsparciu ze strony ekspertów prawnych przygotowała dokument pt. *Szczegółowe postulaty dotyczące zmian w strukturze i programie nauczania uczelni opracowane przez Międzyuczelnianą Komisję Porozumiewawczą*³⁴. Warto zaznaczyć, iż była to nieznaczenie przeredagowana i zmieniona wersja listy postulatów, która została przedstawiona 21 stycznia 1981 r. w trakcie negocjacji z wiceministrem Stanisławem Czajką³⁵. Studenci w nowo opracowanym dokumencie domagali się m.in.: niezależności uczelni w sprawach naukowych, dydaktycznych i wewnątrzorganizacyjnych, ustalania składu organów kolegialnych w oparciu o zasadę „1/3, 1/3, 1/3”, nieskrępowanego wyboru przedmiotów społeczno-politycznych i lektoratów języków obcych, a także wprowadzenia pięcioletniego czasu trwania studiów. Postulowano ponadto o zniesienie obowiązkowych praktyk robotniczych oraz skrócenie szkolenia wojskowego do trzech miesięcy. Warto zauważyć, iż w opracowanym dokumencie studenci wysunęli również postulaty o charakterze ogólnospołecznym, jak np.: ukaranie winnych stłumienia protestów w 1970 i 1976 r., zaniechanie prześladowań przedstawicieli opozycji demokratycznej, natychmiastowa rejestracja NZS, ograniczenie działalności cenzury, umożliwienie swobody podróżowania za granicę, zaprzestanie zakłamywania w podręcznikach najnowszej historii Polski³⁶.

Rozmowy o przedstawionych powyżej postulatach rozpoczęły się 29 stycznia 1981 r. o godzinie 19:20 w gmachu Instytutu Filologii Polskiej i Angielskiej UŁ, gdzie w sali numer 111 naprzeciwko siebie zasiedli „mistrzowie” i „uczniowie”³⁷. Ze strony rządu PRL negocjacje prowadziła Komisja Międzyresortowa, której przewodniczył Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, prof. Janusz Gór-

³¹ R. Peterman, „Ja już jestem magistrem...”, s. 145.

³² *Ibidem*, s. 146.

³³ K. Banaś, M. Gawryszczak, K. Lesiakowski, *Strajk studencki...*, s. 175.

³⁴ S. Pilarski, *Najdłuższy i największy strajk studencki w Europie*, [w:] 40. Rocznica strajku studenckiego w Łodzi i rejestracji NZS, pod red. S. Sowa, Łódź 2021, s. 6.

³⁵ K. Lesiakowski, *Studenci w dobie...*, s. 377.

³⁶ J. Kowalczyk, *Egzamin studenta i obywatela. Rzecz o strajku studentów łódzkich w 1981 r.*, Warszawa 2020, s. 22–23.

³⁷ R. Peterman, „Ja już jestem magistrem...”, s. 149.

ski, a w składzie byli także przedstawiciele ministerstw Kultury i Sztuki, Zdrowia i Opieki Społecznej, Sprawiedliwości oraz Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Z kolei studentów reprezentowała MKP, w składzie: Maciej Maciejewski, Marek Perliński, Wiesław Potoczny, Wojciech Walczak, Marcin Sobieszczański, Andrzej Bolanowski, Piotr Kociołek, Stanisław Nowak, Krzysztof Sulik, Jan Przybylski, Radosław Żurawski³⁸. Po powitaniu i prezentacji uczestników rozmów rektor UŁ, prof. R. Skowroński stwierdził, że porozumienie jest potrzebne wszystkim, i prosił o stworzenie atmosfery sprzyjającej negocjacjom. Rozmowy MKP z Komisją Międzyresortową toczyły się w trzech turach: od 29 do 31 stycznia, od 3 do 7 oraz od 9 do 15 lutego 1981 r.³⁹. Pierwsza tura negocjacji nie przyniosła widocznego postępu w wypracowaniu kompromisu w dyskutowanych kwestiach. Taki stan rzeczy wynikał głównie z faktu, iż w wielu sprawach obie strony uparcie trwały przy swoich stanowiskach. Zasadniczo dyskutowano nad postulatami dotyczącymi zmian w funkcjonowaniu uczelni. Komisja Międzyresortowa wstępnie zgodziła się na rejestrację NZS, uzależniając to jednak od wcześniejszego zawarcia porozumienia końcowego. Taka postawa przedstawicieli rządu była jednym z elementów wywierania presji na studentów, którzy w efekcie mieli być bardziej skłoni do większych i szybszych ustępstw. Późnym popołudniem 31 stycznia 1981 r. z uwagi na powrót ministra Górskiego do Warszawy negocjacje zostały zawieszone, czas przerwy w rozmowach obie strony wykorzystały na wewnętrzne przedyskutowanie spornych kwestii⁴⁰. Studenci przyjęli propozycję Komisji Międzyresortowej, aby drugą turę rozmów rozpocząć 3 lutego 1981 r. o godzinie 16:00. Jednocześnie nie przystali oni na apel ministra o zawieszeniu strajku do czasu wznowienia negocjacji⁴¹. W drugiej turze rozmów zmieniło się podejście przedstawicieli rządowej komisji, którzy początkowo skłonni do zawarcia porozumienia, usztywnili swoje stanowisko. W związku z VII Plenum KC PZPR i zmianami polityki rządu Komisja Międzyresortowa nie była skłonna do jakichkolwiek ustępstw. Sporne pozostały ważne dla strajkujących kwestie: lektoratów języków obcych, praktyk robotniczych, szkolenia wojskowego, przedmiotów humanizujących, cenzury oraz paszportów. Jednakże konsultacje ministra Górskiego z przełożonymi w Warszawie przyniosły istotne ustępstwa w tych obszarach. W rozpoczętej 9 lutego 1981 r. trzeciej turze negocjacji znacząco poprawiła się atmosfera w jakiej toczono były rozmowy. Powoli krok po kroku dochodzono do porozumienia oraz ustalano jego treść. Jediną nie rozstrzygniętą kwestią pozostała rejestracja NZS⁴². Nieoczekiwany zwrot wydarzeń nastąpił, kiedy minister Górski 14 lutego 1981 r. zażądał wprowadzenia poprawek do statutu NZS m. in.: uznania kierowniczej roli PZPR oraz ograniczenie możliwości strajkowania. MKS nie mogła na to przystać, gdyż decyzję w sprawie zmian w statucie NZS mógł podjąć jedynie Ogólnopolski Komitet Założycielski (dalej jako: OKZ) NZS, którego nie było wówczas w Łodzi. Nastąpił kolejny kryzys, być

³⁸ D. Wolniakowski, *40-lecie Strajku...*, s. 6.

³⁹ S. Pilariski, *Najdłuższy i największy...*, s. 6.

⁴⁰ W. Jarno, *Droga do porozumienia łódzkiego*, [w:] *Łódzki strajk studencki. Styczeń – luty 1981. Spojrzenie po latach*, pod red. K. Lesiakowski, Łódź-Warszawa 2014, Wyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 225.

⁴¹ R. Kowalczyk, *Studenci...*, s. 151.

⁴² Idem, *Łódzki strajk...*, s. 112–113.

może największy, gdyż strajkujący studenci wierzyli w to, że za niedługo osiągnięte zostanie porozumienie, które zakończy strajk. Delegacja OKZ NZS zwlekała z przyjazdem do Łodzi, co finalnie poskutkowało tym, iż zniecierpliwiony minister Górski zerwał rozmowy⁴³. Sytuacja na polskich uczelniach drastycznie się zmieniła. Studenci Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i filii PŁ w Białymstoku-Białej rozpoczęli strajki solidarnościowe, które były zapowiedzią fali strajków na wielu innych uczelniach w kraju. W kolejnych dniach do strajku dołączyły m. in.: 16 lutego Akademia Górniczo-Hutnicza, 17 lutego Uniwersytet Jagielloński oraz Uniwersytet Wrocławski⁴⁴. Rozwijająca się fala strajków skłoniła rząd do zakończenia pertraktacji, czego wynikiem były rozmowy wicepremiera Mieczysława Rakowskiego⁴⁵ z delegacją strajkujących studentów. Przy wsparciu czołowych działaczy „Solidarności” oraz obustronnych ustępstwach 17 lutego 1981 r. doszło do rejestracji NZS. Dnia 18 lutego 1981 r. w zatłoczonej auli Instytutu Filologii Polskiej i Angielskiej UŁ między Komisją Międzyresortową, a MKP zostało podpisane tzw. „Porozumienie Łódzkie”. Zakończyło ono oficjalnie strajk łódzkich studentów oraz strajki wspierające na innych uczelniach w Polsce⁴⁶.

Na „strajkowej” mapie powojennej Polski strajk łódzkich studentów rysuje się jako wydarzenie bezprecedensowe. Stwierdzenie to potwierdza przede wszystkim czas jego trwania. Protest rozpoczął się 21 stycznia 1981 r. i był prowadzony do 18 lutego 1981 r., co oznacza, że trwał 29 dni⁴⁷. Ponadto strajk cieszył się niezwykle dużym poparciem studentów, czego dowodem jest ogromna liczba strajkujących. Widoczne było również szerokie poparcie ze strony społeczeństwa łódzkiego. W samej Łodzi naukę przerwało około 10 tys. osób, w tym ponad 4 tys. na UŁ, niemal 4 tys. na PŁ oraz 1,5 tys. na AM⁴⁸. W wyniku podpisania porozumienia łódzcy studenci wywalczyli: rejestrację NZS, autonomię i swobodę programową uczelni, udział studentów w ciałach kolegialnych uczelni, zniesienie praktyk robotniczych, wydłużenie studiów z 4 do 5 lat, zniesienie cenzury w wydawnictwach naukowych, dostęp do zakazanych dzieł kultury, zmianę w organizacji szkolenia wojskowego, prawo do swobodnego wyjazdu za granicę oraz powrót na uczelnie wykładowców zwolnionych za przekonania polityczne⁴⁹.

⁴³ B. Czuma, *Łódzka „Solidarność”...*, s. 140.

⁴⁴ R. Kowalczyk, *Łódzki strajk...*, s. 113.

⁴⁵ Mieczysław Rakowski (1926–2008), polski polityk komunistyczny, dziennikarz i historyk. W 1955 r. ukończył studia w Instytucie Nauk Społecznych przy KC PZPR, gdzie następnie w 1956 r. obronił doktorat z zakresu nauk historycznych. Od 1957 r. pracownik polityczny KC PZPR. W latach 1958–1982 redaktor naczelny tygodnika „Polityka”. Od 1972 do 1989 r. poseł na sejm PRL. W latach 1981–1985 wiceprezes Rady Ministrów, a następnie od 1985 do 1988 r. wicemarszałek sejmu PRL IX kadencji. Ponadto w latach 1988–1989 prezes Rady Ministrów. W latach 1989–1990 I sekretarz KC PZPR. Odznaczony m. in.: Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Sztandaru Pracy I i II klasy oraz Złotym Krzyżem Zasługi. Opracowana na podstawie: L. Becela, *Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*, Warszawa 1989, s. 1082–1083.

⁴⁶ D. Wolniakowski, *40-lecie Strajku...*, s. 7.

⁴⁷ K. Lesiakowski, *Studenci w dobie...*, s. 371.

⁴⁸ S. Pilariski, *Najdłuższy i największy...*, s. 7.

⁴⁹ R. Peterman, *„Ja już jestem magistrzem...”*, s. 154–155.

Łódzki strajk studentów z 1981 r. we wspomnieniach Krzysztofa Wojcieszka⁵⁰ – jednego z ówczesnych liderów NZS na UŁ

Doktor habilitowany, profesor UŁ Leszek Olejnik w artykule pt. *Przed strajkiem – „Solidarne Czekanie”* określił Krzysztofa Wojcieszka mianem jednego z czołowych działaczy NZS na UŁ⁵¹. Odnosząc się do słów Leszka Olejnika w rozmowie z autorem niniejszej pracy Krzysztof Wojcieszek swoją rolę w funkcjonowaniu studenckich organizacji na UŁ opisał następująco: „Trochę przesady było w tych słowach Pana Olejnika. UŁ składał się z kilku wydziałów, a ja zostałem wybrany przewodniczącym na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi. To był liczebnie bardzo duży wydział zarówno, jeśli chodzi o studentów, jak i o kadre, więc można uznać, że to był ważny wydział. I na tym wydziale byłem przewodniczącym z wyboru i zorganizowałem na nim struktury NZS. Z racji tego, iż byłem przewodniczącym na moim wydziale znalazłem się w Zarządzie Uczelnianym NZS UŁ. Jednakże miałem wówczas cały czas wrażenie, że trochę jestem outsiderem w tamtym zarządzie bo nieco inna była moja ścieżka tworzenia NZS, inne były moje motywy działania. Moi koledzy z innych wydziałów byli bardziej „polityczni”, byli czytani, mieli za sobą więcej lektur bezdebitowych publikacji. Zaś ja opierałem się na pewnych intuicjach i na pewnej szczątkowej wiedzy, z powodu tych różnic w punkcie startu byliśmy zróżnicowali pod względem poglądów, ja byłem wyraźnie umiarkowany, zaś oni byli zdecydowanie bardziej radykalni. Ja byłem „łagodnym” członkiem zarządu, nie parłem do spektakularnych akcji. Najbardziej interesowało mnie to co można było zrobić konstruktywnie i na trwałe. Warto zaznaczyć, że wcześniej nie przystąpiłem do organizacji SZSP, a byłem aktywny w Duszpasterstwie Akademickim”⁵².

Na zebraniu UKZ NZS 21 października 1980 r. utworzono komisję, której zadaniem było opracowanie postulatów. W jej składzie znalazł się m.in. Krzysztof Wojcieszek⁵³, który po latach następująco opowiedział o swoich odczuciach z pracy we wspomnianej komisji: „We wstępnej fazie prac komisji byłem bardzo aktywny. Następnie w negocjacjach udało się wypracować dokument, który nazwaliśmy *Porozumieniem Wewnętrznym na Uniwersytecie Łódzkim* i w nim wynegocjowane były, moim zdaniem, bardzo interesujące osiągnięcia. W związku z czym mówiłem

⁵⁰ Krzysztof Wojcieszek (1958), pedagog, filozof i biolog molekularny. Profesor Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości (dalej jako: SWWS) w Warszawie. Uczestnik łódzkiego strajku studentów z 1981 r. W 1982 r. na UŁ ukończył studia z zakresu biologii molekularnej, a w 1987 r. studia z zakresu etyki. W 1996 r. na Akademii Teologii Katolickiej uzyskał stopień naukowy doktora w dziedzinie filozofii. Z kolei w 2016 r. habilitował się na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogiki. W latach 2019–2022 kierował Instytutem Społecznych Podstaw Penitencjarystyki w SWWS. Ponadto był prezes Europejskiego Towarzystwa Badań nad Profilaktyką. Specjalizuje się w profilaktyce problemów alkoholowych, teorii rodzicielstwa, dydaktyce filozofii i analizie procesu rozpacz. Twórca wielu uznanych programów profilaktycznych m. in: „Noe”, „Debata” czy „Korekta”. Autor ponad kilkuset artykułów naukowych i kilkunastu książek. Ekspert wielu instytucji i zrzeszeń. Współautor Narodowego Programu Trzeźwości. Prywatnie mąż i ojciec trzech córek. Opracowano na podstawie: K. Wojcieszek, *Profilaktyka problemów alkoholowych w systemie penitencjarnym*, Warszawa 2021, s. 233.

⁵¹ L. Olejnik, *Przed strajkiem – „Solidarne Czekanie”*, [w:] *Łódzki strajk studencki. Styczeń – luty 1981. Spojrzenie po latach*, pod red. K. Lesiakowski, Łódź-Warszawa 2014, s. 108.

⁵² Wywiad z Krzysztofem Wojcieszkiem (przeprowadzony przez K. Małyszko), Kalisz, dn. 8.11.2022.

⁵³ R. Kowalczyk, *Studenci...*, s. 80.

kolegom: „Słuchajcie mamy pewnego rodzaju częściowe zwycięstwo to zajmijmy się teraz wypełnianiem tego treścią i nie róbmy awantury ogólnej!” Lecz nie doceniłem chęci na tą „awanturę” wśród mojego koleżeństwa. Ta chęć była i to ogromna, lecz ja nie miałem takiego ucha czy oka społecznego, a może nie miałem dostępu do jakiś zewnętrznych inspiracji. W każdym razie byłem spokojny i mówiłem: „Nie jesteśmy przygotowani.” I tu miałem rację. To był absolutny „spontan” i potem przyszło nam płacić cenę organizacyjną za to żeśmy weszli w konfrontację z władzami w warunkach absolutnego „spontanu”. I były różne niekorzystne skutki tego stanu rzeczy, więc w pewnym sensie moje odczucia były trafne, może gdyby to lepiej przygotować to wyszło by to dużo lepiej, ale takie rzeczy nie dzieją się planowo. Ciężko jest zaplanować strajk, rewolucję, wydarzenie takiego typu. Koniec końców ja się tu pomyliłem, a moi koledzy radykałowie okazali się być bardziej praktyczni w tej kwestii”⁵⁴.

Dnia 21 stycznia 1981 r. w przerwie negocjacji SKJ z Komisją Rządową Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki pod przewodnictwem wiceministra Stanisława Czajki odbyło się głosowanie SKJ dotyczące propozycji rozpoczęcia strajku okupacyjnego. Zdecydowana większość członków SKJ opowiedziała się za strajkiem, kilka osób ze środowiska SZSP wstrzymało się od głosu, zaś jako jedyny przeciw strajkowi zagłosował Krzysztof Wojcieszek⁵⁵. Były przewodniczący NSZ na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UŁ z perspektywy minionych lat swoją ówczesną decyzję skomentował następująco: „Przede wszystkim trwały wielkie dyskusje, czy w ogóle organizować strajk. Rozkręcanie się strajku było wielofazowym procesem. Na początku zaczął działać Wydział Matematyczno-Fizyczno-Chemiczny oraz Wydział Prawa i Administracji. Miałem kontakty z przewodniczącymi jednego i drugiego wydziału i partycypowałem w tym co oni przedsiębiorali, a to jakieś „solidarne czekanie”, a to inne tego typu akcje. Natomiast byłem przeciwnikiem strajku ogólnego ze względu na moje poczucie braku przygotowania do niego. Tłumaczy się w ten sposób tytuł mojego na gorąco napisanego artykułu pt. *Uczeń czarnoksiężnika. Rzecz o strajku studentów*⁵⁶. Nawiązuje on do legendy gdzie uczeń czarnoksiężnika wykorzystał jego nieobecność i zaczarował miotłę zaklęciem, aby nosiła mu wodę. Uczeń podpatrzył u mistrza jak rzucić zaklęcie, ale nie wiedział jak zatrzymać miotłę i zaczął tonąć. Dosłownie w ostatniej chwili mistrz go uratował. Historia ujęta w przywołanej legendzie była bardzo podobna do tej naszej, w której rozpoczęliśmy coś nad czym nie panowaliśmy i nie kontrolowaliśmy w pełni. Nie podobało mi się to, gdyż ja raczej jestem człowiekiem, który lubi kontrolę. Jak coś sobie przedsięwzięję to solidnie. A wówczas tego nie widziałem, za to widziałem bardzo duży ładunek spontaniczności, czyli tu się rozmijały nasze rozumienia z kolegami, ale muszę uczciwie po latach przyznać, że oni mieli większe wyczucie społeczne. Przewidzieli i wyczuli, że jest pewien potencjał na ten protest i podążali za tym, a ja byłem przewodniczącym NZS na wydziale, gdzie większość studentów była płci żeńskiej, a dziewczyny nie były wtedy takie radykalne jak dzisiaj, były bardziej łagodne. Nie było tam jakiś tendencji, żeby nagle strajkować, to bardziej

⁵⁴ Wywiad z Krzysztofem Wojcieszkiem (przeprowadzony przez K. Małyszko), Kalisz, dn. 8.11.2022.

⁵⁵ R. Kowalczyk, *Studenci...*, s. 111–112.

⁵⁶ Zob. K. Wojcieszek, *Uczeń czarnoksiężnika. Rzecz o strajku studentów*, „Węzeł”, 1981, nr 3.

dotyczyło tych wydziałów, gdzie przeważali mężczyźni. Więc ja czułem, że to moje zaplecze na moim wydziale tak nie tęskni, żeby robić jakieś „awantury”. I tu się myliłem, ponieważ wszyscy mieli ochotę rozrabiać: „I dziewczynki, i chłopcy!”. Więc koniec końców muszę przyznać, że moi bardziej radykalni koledzy mieli większe wyczucie społeczne. Jednakże ja się z nimi bardzo mocno wtedy spierałem, było wiele narad ZU NZS i ja „stawałem okoniem” i mówiłem do nich: „Nie jesteśmy przygotowani! Co wy chcecie robić?” i tak dalej... I byłem skłonny skupiać się na wewnętrznych, wewnątrzuczelnianych osiągnięciach bo trzeba pamiętać, że po drodze do tego ogólnego ogólnopolskiego strajku, było też porozumienie już osiągnięte, ogólnouczelniane, nasze wewnętrzne i wydawało mi się, że jest bardzo dużo konkretnych osiągnięć, że z władzami uczelni udało się ustalić bardzo dużo ciekawych rzeczy⁵⁷.

W literaturze dotyczącej strajku łódzkich studentów z 1981 r. badacze wyróżnili wśród studentów dwie grupy przodujących działaczy, a mianowicie umiarkowaną grupę „hamującą” oraz zradykalizowaną grupę „napędzającą”⁵⁸. Charakter aktywności Krzysztofa Wojcieszka w studenckich organizacjach w trakcie trwania strajku studentów klasyfikuję go w grupie działaczy umiarkowanych. Potwierdza to sam Krzysztof Wojcieszek, który w trakcie rozmowy z autorem niniejszego artykułu stwierdził: „Ja stałem na stanowisku, że można wszystko przedyskutować zanim nie jest podjęta decyzja i nawet, można się ostro kłócić. Więc póki miałem przestrzeń do dyskusji, do kłócenia się, to się kłóciłem. Nawet głosowałem jako jedyny przeciwko uruchomieniu strajku, jednakże po wynikach głosowania powiedziałem kolegom tak: „Dobra przegłosowaliście mnie – nie było trudno. Jeden przeciwnik. To ja teraz idę na swój wydział i organizuję strajk!”. Nie było dyskusji, jak już podjęta była decyzja, to uważałem, że trzeba jak najbardziej organizować strajk. Wróciłem wówczas na swój wydział i tam już właściwie zastałem częściowo rozkręconą akcję, bo nie daleko było osiedle studenckie i Ci studenci, co tam mieszkali (na tzw. Lumumbowie) przenieśli się szybko na uczelnię. Więc ja nie miałem tam za dużo roboty organizacyjnej. Natomiast potem, było już ciężiej, bo musiałem się uwijać między wydziałem, a siedzibą negocjacji na Wydziale Filologii, budynki uczelni były rozrzucone po mieście. Jeszcze co było charakterystyczne ze względu na tą spontaniczność to to, że do SKJ „załapała się” oficjalna organizacja SZSP, czyli wprowadziliśmy sami oficjalnych hamulcowych przez to, że byliśmy nie przygotowani. Oni już byli wyrobieni politycznie i natychmiast zwietrzyli możliwość wejścia w skład SKJ. W związku z czym nagle nasz strajk stał się strajkiem pod szyldem ogólnostudenckim. Moim kolegom z NZS-tu to na początku pasowało, bo można było przedstawić strajk jako przedsięwzięcie ogólnostudenckie, ale potem zaczęło im to ciążyć, gdy zorientowali się, że ta druga strona jest „hamulcowym”. Natomiast ja wszedłem do tego SKJ z takim nastawieniem, że jak będzie jakiś element dyskusji czy negocjacji to będę się ustawiał tak jak mi sumienie i rozum dyktują, nie oglądając się na jakiegokolwiek inspirację⁵⁹.

⁵⁷ Wywiad z Krzysztofem Wojcieszkiem (przeprowadzony przez K. Małyszko), Kalisz, dn. 8.11.2022.

⁵⁸ L. Olejnik, *Przed strajkiem...*, s. 108.

⁵⁹ Wywiad z Krzysztofem Wojcieszkiem (przeprowadzony przez K. Małyszko), Kalisz, dn. 8.11.2022.

W sobotę 31 stycznia 1981 r.⁶⁰ podczas negocjacji dotyczących postulatu likwidacji służby wojskowej dla absolwentów szkół artystycznych Krzysztof Wojcieszek, zaznaczył, że chodzi o niebagatelną sprawę, jaką są ludzkie losy⁶¹. W rozmowie przeprowadzonej 8 listopada 2022 r. przez autora niniejszego artykułu, Krzysztof Wojcieszek następująco rozwinął swoją myśl sprzed przeszło 40 lat: „W trakcie negocjacji bardzo brałem pod uwagę to w jakiej sytuacji jest student, gdyż byłem przeciwnikiem ideologii komunistycznej. Niezależnie od tego, że byłem mniej czytany, niż moi koledzy, w literaturze zachodniej, to jednak byłem przeciwnikiem komunizmu i było dla mnie jasne, że takie instytucje jak studium wojskowe są narzędziem indoktrynacji. Myśmy mieli bardzo dużo zajęć z marksizmu, także języka rosyjskiego uczyliśmy się na lektoracie, a na dodatek jeszcze to nieszczęsne studium wojskowe, które było taką kropką nad „i” indoktrynacji. Warto jednak zaznaczyć, że trochę „śmieszne” było to studium bo nie wiem na ile sami wojskowi je poważnie traktowali. Jedni tak drudzy nie, ale było niebezpieczeństwo, że jak ktoś stawał na egzaminie końcowym, to mógł być „ucięty” ze studiów z przyczyn ideologicznych. To było bardzo niebezpieczne, że chodził student na te zajęcia i potem zdawał egzamin i jak się nie podobał, to można go było „uciąć” i to pod ładą pozorów, więc to mi się bardzo nie podobało. Chodziło mi przede wszystkim o to, aby nie ideologizować studentów. Żeby z nich nie robić komunistów na siłę”⁶².

Dnia 7 lutego 1981 r. grupa studentów inspirowana przez Krzysztofa Wojcieszka napisała pismo do MKP w którym stwierdziła, że zasada otwartości światopoglądowej nie może zostać pominięta⁶³. Krzysztof Wojcieszek w następujący sposób wyjaśnił znaczenie zawartych we wspomnianym piśmie postulatów: „Ja reprezentowałem środowisko studentów katolickich i moim zdaniem najważniejszą sprawą było zabezpieczyć, że tak powiem, wolność myślenia, światopoglądu i religii. Gdyż myśmy byli, jako studenci, pod bardzo dużym ciśnieniem marksizmu i to mi się bardzo nie podobało jako katolickiemu studentowi, więc bardzo zabiegałem o to by ta sprawa wybrzmiała, to znaczy, aby walczyć przede wszystkim o wolność oraz dostęp do prawdy. Dlatego mi się to wydawało bardzo istotne. Do dziś uważam, że człowiek powinien mieć wolność w zakresie przede wszystkim dostępu do prawdy, obioru własnej drogi, wolności sumienia, wyznania i tego typu rzeczy”⁶⁴.

Zakończenie

Odnosząc się do przedstawionych w niniejszej pracy zagadnień bez wątpienia można uznać, iż łódzki strajk studentów z stycznia oraz lutego 1981 r. stanowił bardzo ważne wydarzenie w najnowszej historii naszego kraju. Strajkujący studenci na początku lat osiemdziesiątych XX w. wspólnymi siłami stworzyli ambitny

⁶⁰ R. Kowalczyk, *Studenci...*, s. 141.

⁶¹ *Ibidem*, s. 144.

⁶² Wywiad z Krzysztofem Wojcieszkiem (przeprowadzony przez K. Małyszko), Kalisz, dn. 8.11.2022.

⁶³ R. Kowalczyk, *Studenci...*, s. 179.

⁶⁴ Wywiad z Krzysztofem Wojcieszkiem (przeprowadzony przez K. Małyszko), Kalisz, dn. 8.11.2022 r.

program reformy szkolnictwa wyższego⁶⁵, zaś rejestracja NZS zamknęła etap ich długich starań o własną, niezależną i legalną organizację. Ponadto strajk przyniósł bardzo ważne refleksje i uświadomił studentom siłę, którą niesie za sobą zjednoczona grupa społeczna.⁶⁶ Warto również zauważyć, iż ujęte w niniejszym artykule wspomnienia oraz komentarze Krzysztofa Wojcieszka oprócz tego, iż znakomicie uzupełniają zagadnienia dotyczące przebiegu strajku, to przede wszystkim stanowią niezwykle autentyczny zbiorowy portret przedstawiający mentalność studentów kształcących się na uczelniach w PRL na początku lat osiemdziesiątych XX w. Na zakończenie bez jakichkolwiek wątpliwości należałoby stwierdzić, iż strajkujący w 1981 r. studenci wzorowo zdali jeden z najważniejszych egzaminów w ich życiu, a mianowicie egzamin studenta i obywatela⁶⁷.

ANEKS

Fotografia 1. Jedno z sztandarowych haseł strajkujących studentów:
„Czekamy na odnowę w UŁ”

Fot. Marek Widerkiewicz

⁶⁵ K. Lesiakowski, *Studenci w dobie...*, s. 383.

⁶⁶ R. Kowalczyk, *Łódzki strajk...*, s. 121.

⁶⁷ J. Kowalczyk, *Egzamin studenta...*, s. 41.

Fotografia 2. Ogrodzenie Wydziału Filologii Polskiej i Angielskiej UŁ zostało pokryte przez strajkujących studentów różnego rodzaju plakatami i hasłami

Fot. Marek Widerkiewicz

Fotografia 3. Student w trakcie powielania portretu ministra Janusza Górskiego

Fot. Edward Chudzik

Fotografia 4. Wejście do budynku Wydziału Filologii Polskiej i Angielskiej UŁ

Fot. Edward Chudzik

Fotografia 5. Studenci pełniący w trakcie trwania strajku nocny dyżur

Fot. Edward Chudzik

Fotografia 6. Głosowanie w auli UŁ przy al. Kościuszki 65

Fot. Edward Chudzik

Bibliografia

ŹRÓDŁA WYWOŁANE

Wywiad z Krzysztofem Wojcieszkiem (przeprowadzony przez K. Małyszko), Kalisz, dn. 8.11.2022.

PRACE ZWARTE I ARTYKUŁY

Banaś K., Gawryszczak M., Lesiakowski K., *Strajk studencki w Łodzi styczeń – luty 1981 r. Okruchy pamięci, zapisy źródłowe, ikonografia*, Wyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Narodowe Centrum Kultury, Łódź-Warszawa 2016.

Becela L., *Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*, Wyd. Interpress, Warszawa 1989.

Czuma B., *Łódzka „Solidarność” 1980–1981. Zapis zdarzeń*, Wyd. Instytut Pamięci Narodowej, Łódź 2010.

Dzięcielska-Machnikowska S., Matuszak G., *Czternaście łódzkich miesięcy. Studia socjologiczne sierpień 1980 – wrzesień 1981*, Wyd. Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1984.

Gieszczyński W., *Protesty studenckie w Olsztynie w 1981 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, 2003, nr 2.

Jarno W., *Droga do porozumienia łódzkiego*, [w:] *Łódzki strajk studencki. Styczeń – luty 1981. Spojrzenie po latach*, pod red. K. Lesiakowski, Wyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Narodowe Centrum Kultury, Łódź-Warszawa 2014.

Kolasa K., Wąsowicz J., *Posługa duszpasterska salezjanów podczas strajków studenckich w Łodzi 21.01–18.02.1981 r. Wybór tekstów źródłowych*, „Seminare. Poszukiwania naukowe”, 2009, t. 26.

Kołodziej K., Kronenberg M., *70 lat Uniwersytetu Łódzkiego w przestrzeni miejskiej Łodzi (1945–2015)*, Wyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015.

Kowalczyk J., *Egzamin studenta i obywatela. Rzecz o strajku studentów łódzkich w 1981 r.*, Wyd. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2020.

- Kowalczyk R., *Łódzki strajk studencki w 1981 roku–geneza i historia*, [w:] *Opozycja i opór społeczny w Łodzi 1956–1981*, pod red. K. Lesiakowski, Wyd. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2003.
- Kowalczyk R., *Studenci '81*, Wyd. Oficyna Wydawnicza RYT, Warszawa 2000.
- Lesiakowski K., *Studenci w dobie „Solidarności” (1980–1981). Wizja reformy uniwersytetów w Polsce w świetle materiałów łódzkiego strajku studenckiego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, sectio F: Historia, 2021, nr 76.
- Łepkowski A., *Studenci 1980 (Ruch studencki w Polsce między wrześniem a grudniem)*, „Warszawskie Zeszyty Historyczne”, 1989, nr 3.
- Mołdawski T., *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991*, Wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1991.
- Olejnik L. *Przed strajkiem – „Solidarne Czekanie”*, [w:] *Łódzki strajk studencki. Styczeń – luty 1981. Spojrzenie po latach*, pod red. K. Lesiakowski, Wyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Narodowe Centrum Kultury, Łódź-Warszawa 2014.
- Peterman R., *„Ja już jestem magistrem, a wy jeszcze nie”. Walka o Niezależne Zrzeszenie Studentów*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, 2021, nr 1–2.
- Pilarski S., *Najdłuższy i największy strajk studencki w Europie*, [w:] *40. Rocznic strajku studenckiego w Łodzi i rejestracji NZS*, pod red. S. Sow, Wyd. Dziennik Łódzki, Łódź 2021.
- Pilarski S., *Zanim zaczął się strajk*, [w:] *40. Rocznic strajku studenckiego w Łodzi i rejestracji NZS*, pod red. S. Sow, Wyd. Dziennik Łódzki, Łódź 2021.
- Próchniak L., *Precz z komunistyczną juntą. Strajk studencki w łodzi 14–15 grudnia r.*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, 2006, nr 11–12.
- Radłowski G., *„Ruch porozumienia narodowego” na Białostocczyźnie w latach osiemdziesiątych XX wieku. Zarys problematyki*, „Studia Podlaskie”, 2008, t. 17.
- Pilarski S., *Wznosząca fala Solidarności*, [w:] *40. Rocznic strajku studenckiego w Łodzi i rejestracji NZS*, pod red. S. Sow, Wyd. Dziennik Łódzki, Łódź 2021.
- Spodenkiewicz P., Kowal M., *Ostatnia dekada. Lata 1980–1990 w Łodzi i regionie okiem fotoreportera*, „Głosu Robotniczego”, Wyd. Instytut Pamięci Narodowej, Łódź 2012.
- Waingertner P., *Postulaty studenckie i próba ich charakterystyki na tle żądań innych grup społecznych i zawodowych*, [w:] *Łódzki strajk studencki. Styczeń – luty 1981. Spojrzenie po latach*, pod red. K. Lesiakowski, Wyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Narodowe Centrum Kultury, Łódź-Warszawa 2014.
- Wojcieszek K., *Profilaktyka problemów alkoholowych w systemie penitencjarnym*, Wyd. Szkoła Wyższa Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2021.
- Wojcieszek K., *Uczeń czarnoksiężnika. Rzecz o strajku studentów*, „Węzeł”, 1981, nr 3.
- Wolniakowski D., *40-lecie Strajku Studenckiego w Łodzi 1981 roku*, „Obserwator Łódzki”, 2021, nr 1–2.

**„We are fighting for the dignity of the Polish student!”
– Lodz student strike in 1981 in the literature and
memories of Prof. Krzysztof Wojcieszek**

The main purpose of the paper is to present issues related to the strike of students of Łódź universities, which took place in January and February 1981. The first part of the paper discusses the origin, course and effects of the Łódź student strike. The following part of the paper presents personal memories and reflections of Krzysztof Wojcieszek, who during the strike in 1981 was one of the leaders of the Independent Student Association at the University of Lodz. This work is supplemented by archival photographs taken during the strike, included in the annex.

Keywords: student strikes, university reform, Łódź, history of PRL